УДК 378.04:615.8 (4/9)
Фастівець А.В., канд.пед.наук, доцент,
Заклад вищої освіти Полтавський інститут бізнесу «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая»
м. Полтава, Україна

АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ФІЗІОТЕРАПІЇ ТА ЕРГОТЕРАПІЇ

У розрізі сучасних соціальних, медичних і педагогічних проблем особливої актуальності набуває проблема підготовки кваліфікованих фахівців з фізичної терапії та ерготерапії. Це зумовлює доцільність вивчення міжнародного досвіду підготовки фахівців, що потребує критичного аналізу здобутків освітніх систем закордонних країн та адаптації цих здобутків до національних потреб. Незважаючи на значення проведених наукових пошуків окресленого питання, проблема аналізу світового досвіду підготовки фахівців фізіотерапії та ерготерапії залишається недостатньо дослідженою в теоретико-методологічному аспекті.

Метою статті є аналіз світового досвіду підготовки фахівців фізіотерапії та ерготерапії. Відповідно до мети було поставлено такі завдання: на основі аналізу наукових джерел дослідити специфіку та визначити провідні тенденції професійної підготовки фахівців із фізичної терапії та ерготерапії в зарубіжних країнах; обґрунтувати можливості творчої реалізації прогресивних ідей закордонного досвіду у вищих навчальних закладах України; виявити типові риси системи професійної підготовки майбутніх фахівців, які суттєво відрізняються від української; провести компаративний аналіз навчальних планів у досліджуваних країнах.

Професійна підготовка фахівців з фізичної терапії у Великій Британії сьогодні здійснюється за двома освітніми рів-

нями: бакалавр (термін підготовки складає 3 роки), магістр (з терміном навчання 1-2 роки). При цьому слід зазначити, що тривалість навчального року у закладах вищої освіти Великої Британії складає 9 місяців (з кінця вересня до кінця червня) [1]. Трирічна програма навчання майбутніх фахівців з фізичної терапії за освітнім рівнем «Бакалавр» у британських закладах вищої освіти зорієнтована на роботу із населенням, що передбачає максимізацію функціональних можливостей і потенціалу пацієнтів. Зміст курсу професійної підготовки фізіотерапевтів у закладах вищої освіти Великої Британії спрямований на вивчення функціональних систем організму людини та їх впливу на здатність організму рухатися й ефективно функціонувати. Основну увагу зосереджено на нервово-м'язовій, опорно-руховій, серцево-судинній і респіраторній терапії в умовах гострої або хронічної стадії перебігу захворювань. Під час навчання у закладах вищої освіти майбутні фахівці співпрацюють зі здобувачами освіти з інших спеціальностей, які є суміжними з фізичною терапією. Так, досвід міжпрофесійної роботи у команді є базовим елементом професійної діяльності фізіотерапевтів [2].

Вивчення інформаційних ресурсів мережі Інтернет дало змогу встановити, що на території Польщі підготовку майбутніх фахівців із фізичної терапії (реабілітації) здійснюють різні типи закладів вищої освіти, зокрема академії фізичного виховання, медичні заклади вищої освіти, державні університети й коледжі. При цьому перший цикл професійної підготовки зазвичай триває 3-3,5 роки, а після його завершення випускникам присвоюється ступінь бакалавра з фізіотерапії. Здобувачі, які продовжують навчання, мають змогу здобути ступінь магістра, який зазвичай присвоюється їм після завершення 5-6-річного терміну професійної підготовки в університеті або після завершення додаткового навчання на здобуття ступеня магістра, тривалість якого складає 2-2,5 роки [3].

У документах Польського товариства фізіотерапії зазначено, що фахівець із фізичної терапії працює у сфері охорони

здоров'я на засадах професійного партнерства з лікарем, який є фахівцем із медичної реабілітації. Його завдання полягає у проведенні діагностичних тестів з метою надання рекомендацій щодо використання тренувальних програм і особистому контролі за їх виконанням. У той же час існують певні проблеми щодо регуляції професійного статусу фізіотерапевта, який би чітко і в повному обсязі визначав компетенції і професійні знання, вміння та навички, а також норми професійної етики такого фахівця. Професійний статус фізичних терапевтів у Польщі належить до компетенції галузі охорони здоров'я й належить до медичних професій. Варто зауважити, що професійна підготовка фахівців із фізичної терапії в закладах вищої освіти Польщі здійснюється відповідно до Державного освітнього стандарту за напрямом підготовки «Фізіотерапія» (Standardy kształcenia dla kierunku studiów: Fizjoterapia). У документі визначено, що для отримання кваліфікації бакалавра навчання повинно тривати не менше шести семестрів, загальна кількість навчальних годин повинна складати не менше 2900, а кількість кредитів ECTS – не менше 180 [3].

В дослідженнях О. Базильчука зазначено, що навчальна програма підготовки фахівців із фізичної терапії в закладах вищої освіти Ізраїлю побудована за такою логікою: дисципліни першого року навчання спрямовані на вивчення фундаментальних наук (хімії, анатомії, біомеханіки, фізіології), які закладають природничо-наукові основи професії фізіотерапевта. Окрім того, перший рік навчання передбачає вивчення курсів соціально-гуманітарного спрямування – соціологія здоров'я, психологія, основи статистики, методи дослідження. Також перший рік навчання містить низку практичних курсів професійного спрямування: випробування і вимірювання, лікувальний масаж, мануальна терапія, що загалом складають 59,5 кредитів ECTS. Фокус другого року навчання передбачає орієнтацію навчальних планів на вивчення суто медичних дисциплін загальним обсягом 59 кредитів – наукові основи

фізіотерапії, патологія, захворювання різних систем організму, хірургічні процедури. Третій рік навчання зорієнтований на вивчення дисциплін, що обґрунтовують методи фізичної реабілітації різних вікових та соціальних груп, загальним обсягом 55 кредитів ECTS. Четвертий рік підготовки, загальний обсяг якого складає 35,5 кредитів ECTS, зорієнтований на набуття практичного клінічного досвіду й містить інтегровані курси з розвитку професійних та адміністративних якостей. Як зазначає О. Базильчук, загальний обсяг чотирирічного навчального навантаження становить 209 кредитів ECTS, а після завершення навчання фахівці мають отримати ліцензію в Міністерстві охорони здоров'я Ізраїлю.

Так, підготовка майбутніх реабілітологів (фізіотерапевтів) у системі вищої освіти Ізраїлю характеризується типовими рисами, які суттєво відрізняють цю систему від української: розробка та впровадження гнучких навчальних планів, побудова системи зворотного зв'язку з роботодавцями; офіційний облік надання послуг, ліцензування діяльності фахівців із фізичної реабілітації на державному рівні, поступовість і системність у виборі логіки викладання навчальних дисциплін, а також співпраця між навчальними закладами, закладами соціального забезпечення й закладами охорони здоров'я [4].

Специфіка системи вищої освіти в Австрії полягає у тому, що студентам надається повна самостійність у формуванні розкладу, виборі предметів, викладачів, екзаменаторів, тематики та програм дослідницьких проєктів. Тривалість програми також не є суворо регламентованою. Програму, що розрахована на 3 роки навчання, студент може засвоїти протягом 4-4,5 років, не маючи академічної заборгованості. Магістерські програми підготовки фахівців в Австрії призначені для тих, хто прагне вдосконалювати здобуті знання в певній вузькій спеціальності. Тривалість таких програм зазвичай становить 2 роки (4 семестри, 120 кредитів ECTS). Академічні програми такого типу діють в усіх австрійських університетах

та більшості місцевих вищих спеціальних шкіл. Аналіз змісту навчальних дисциплін засвідчив, що їх засвоєння сприяє формуванню у бакалаврів фізичної терапії технічних, методологічних, соціально-комунікативних і дослідницьких навичок, що дають можливість застосовувати здобуті знання в галузі фізичної терапії під час доклінічної й клінічної практики, а також у процесі викладацької діяльності в поєднанні зі знаннями з педагогіки, дидактики, психології, соціології тощо [5].

Аналіз «Базового навчального плану канадських освітніх програм з фізичної терапії», який є орієнтиром для закладів вищої освіти в Канаді, засвідчив, що підготовка бакалаврів фізіотерапії здійснюється за безперервною 36-місячною програмою, яку складають 120 кредитів і п'ять блоків фундаментальних та спеціальних дисциплін, а також 1000 годин клінічної практики. Клінічна практика складається з п'яти блоків: терапія, терапія опорно-рухового апарату, кінезіологія, кардіореспіраторна практика й неврологічна практика. Підсумковий контроль у закладах вищої освіти Канади передбачає проведення екзамену для визначення компетенції у галузі фізичної терапії, що складається із двох частин: письмової, що має назву «Кваліфікаційний екзамен», і практичної, яка називається «Національний екзамен з фізичної терапії».

До 2001 року у США спеціальність фізіотерапія належала до навколомедичних або парамедичних спеціальностей. Фізіотерапію вивчали на другому ступені освіти – «магістр», а головною вимогою до підготовки абітурієнта була наявність документа про завершення першого (бакалаврського) ступеня підготовки з будь-якої спеціальності. Починаючи з 2001 року, Американська асоціація фізіотерапії розробила та впровадила на загальнодержавному рівні освітню систему, яка передбачала семирічну програму навчання з кінцевим отриманням ступеня доктора фізіотерапії. Пропонована система була побудована аналогічно до будь-якої медичної спеціальності. Необхідно зазначити, що американська система медичної під-

готовки відрізняється від аналогічних програм у інших країнах. У США випускники середніх шкіл не мають права подавати заяви до медичних закладів вищої освіти. Для цього необхідно пройти чотирирічний курс попереднього навчання в коледжі за програмами, які, як правило, містять курси з органічної та неорганічної хімії, біології, математики, фізики, психології, а також суспільних наук. Лише після завершення навчання за подібною чотирирічною програмою абітурієнти отримують право вступати до медичних закладів вищої освіти. Як зазначає Ю. Лянной, дисципліни в закладах вищої освіти США спрямовані на реалізацію п'яти основних напрямів: вирішення проблем, критичне прийняття рішень, проходження фізіотерапевтичної практики, діяльність у галузі охорони здоров'я та охорони навколишнього середовища, врахування індивідуально орієнтованого підходу для прийняття клінічних рішень [5].

Узагальнення досвіду світової підготовки засвідчує, що в 20 країнах світу сьогодні використовують термін «фізіотерапія». До таких країн належать: Австрія, Велика Британія, Греція, Данія, Естонія, Ірландія, Іспанія, Італія, Латвія, Ліхтенштейн, Нідерладни, Німеччина, Норвегія, Польща, Португалія, Словенія, Туреччина, Фінляндія, Чехія та Швейцарія. Ще п'ять країн (Бельгія, Болгарія, Люксембург, Румунія й Франція) використовують термін «кінезіотерапія». Терміном «фізична терапія» послуговуються Сербія, Україна, Хорватія та Чорногорія, а терміном «лікувальна гімнастика» – Ісландія, Угорщина й Швеція.

Отже, узагальнення даних аналізу зарубіжного досвіду показало, що спеціальності, за якими здійснюється підготовка бакалаврів і магістрів із фізичної реабілітації, є парамедичними й належать до галузі охорони здоров'я. Назви цих спеціальностей відрізняються в різних країнах (фізична терапія, фізіотерапія, реабілітація та ін.), однак основним спрямуванням професійної діяльності фахівців у галузі фізичної реабі-

літації є відновлення рухових дисфункцій в осіб різних нозологій і різних категорій населення за допомогою фізичних засобів та методів. Сфера професійної спрямованості фахівців з фізичної терапії також передбачає консультативну, дослідницьку, викладацьку діяльності. Аналіз й узагальнення результатів наукового пошуку дозволили виявити такі тенденції підготовки фахівців з фізичної терапії в зарубіжних країнах: у найтиповіших випадках перший цикл навчального ступеня (бакалавр фізіотерапії) має як мінімум 180 кредитів ECTS, а другий (магістр фізіотерапії) – 120 кредитів ECTS, що відображає найбільш розповсюджений розподіл навчального часу для двох ступенів згідно Болонської декларації; у зарубіжній системі підготовки фахівців фізіотерапії наявна орієнтація на самостійну роботу здобувачів щодо підвищення дослідницького складника підготовки, особливо на рівні магістра; на відміну від українських програм, у більшості країн дисципліни соціально-гуманітарного циклу вивчаються на старших курсах і спрямовані на оптимізацію професійно-адаптивного складника підготовки (особливо простежується при аналізі навчальних планів австрійських закладів); підтримка інноваційних підходів до розробки програм практичного професійного навчання та впровадження їх в освітній процес; широке впровадження міждисциплінарного підходу, що передбачає співпрацю студентів-реабілітологів із фахівцями з інших, суміжних з фізичною терапією, спеціальностей.

Список використаних джерел

1. Мордвінова І., Ольховик А. Підготовка студентів спеціальності «Фізична терапія» та «Ерготерапія» у країнах Європи. Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології. 2018. № 1 (75). С. 152–161.
2. Копочинська Ю. Зміст професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії у Великій Британії.

Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. 2020. № 1 (49). С. 21–28.

3. Бєлікова Н. О. Основні аспекти професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у Польщі. Проблеми фізичного виховання і спорту. 2010. № 3. С. 7–10.
4. Базильчук О. В. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів : дис. … докт. пед. наук : 13.00.04 / Хмельницький національний університет, Хмельницький. 2019. 600 с.
5. Лянной Ю. О. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх магістрів з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах : дис. … докт. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2017. 45 с.